УДК 378.147:78

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТИЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАИТА ЗА МОДЕЛЛЮ LIBERAL ARTS AND SCIENCES

Алла РАСТРИГИА *(Кіровоград)*

Постановка проблемн. В контексті запропонованих новацій, пов'язаних з уведенням у дію нового Закону Україиіи «Про вищу освіту», осиовиим освітнім завданням сьогодення є інтеграція вітчизняної вищої школи у світову систему освіти вищих навчальних закладів різних рівнів акредптації, активна взаємодія з міжнародною педагогічною громадою з питань обміну досвідом, упровадження перспективних педагогічннх інновацій, орієнтованих на розвиток освітніх систем, забезпечення доступу до високоякісної вищої освіти за рахунок мобільності випускників ВНЗ на ринку праці, впровадження гнучких освітніх програм та інформаційних технологій навчання у відповідності до вимог Болонської декларації.

Відтак, функціонування системи вищої освіти за новнми правилами, має забезпечити «…автономію вищих навчальних закладів, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людсь-кого капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізацію особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» [3].

З огляду на вищезазначене, особливої уваги потребує система професійної мистецької освіти, яка, функціонуючи у колі проблем таких систем організації людської діяльності, як культура, мистецтво, освіта, завжди була й залишається органічною, невід'ємною й самостійною частиною феномену культури Україиіи [2], що є складовою як європейської, так і світової культури в цілому.

Професійна мистецька, й, зокрема, музично-педагогічна освіта, що базується на засадах гуманістичної, особистісно-зорієнтованої парадигми, хоча, як задекларовано, й спрямована на підготовку компетентного фахівця, готового до виховання освіченої, духовно багатої молодої людини притаманними лише музичному мистецтву засобами, все ж в контексті сьогоденних вимог потребує певної реконструкції. Причому, як наголошує С. Квіт, «… щоб наздогнати цивілізований світ, що є сьогодні дуже мінливнм, а освітні тенденції розвиваються безперервно, необхідно не просто не відставати й рухатись в прискореному темпі, потрібно діятн блискавично» [3].

Отже, реформування музично-педагогічної освіти у відповідності до європейських та загальносвітових вимірів спонукають до переосмислення сталих підходів до професійної й, у першу чергу, фахової підготовки майбутніх фахівців-музнкаптів. Спроба окреслити можливості реконструкції фахового розвитку на основі впровадження у зміст професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта принципів освіти по моделі Liberal Arts and Sciences, що ефективно внкористовуються у світовій освітянській практиці складає **мету** даної статті.

Аналіз досліджень і публікацій. М. Чембержі, розмірковуючи про сучасні підходи до професійної мистецької освіти, наголошує, що її концептуальною основою має бути постійне й безпосереднє спілкування з мистецтвом, що у багато разів посилює його природний благодатний вплив на особистість. Глибоке «занурення» в мистецтво стає для студентів природним способом самовираження, як визначальної ознаки індивідуального сприйняття навчально-виховного процесу. Саме в останньому для кожного з иих має існувати широкий вибір можливостей для здобуття знань, для щоденної самореалізації у постійному процесі збагачення і поглиблення фахових навичок, для формування вмінь активно шукати і знаходити інформацію, набувати фахового досвіду. На його думку, «…студентська молодь отримує у процесі спілкування з мистецтвом творчу силу й натхнення, надії та оптимістичне бажання жити, творити, щоденно відчуває наростаючу силу активного інтегрування у митецький освітній простір…» [5, с. 70].

Вирішення проблеми інтеграції вищої освіти, й музично-педагогічної зокрема, у світовий освітній простір, на думку С. Волкова, потребує забезпечення якісної професійної підготовкп, синтезуючої прогресивний вітчизняний і зарубіжний досвід та новітні наукові досягнення, спрямовані на підготовку високопрофесійного фахівця з базовою академічною освітою й широким світоглядом, озброєного фахово й технічно, талановитого й творчого, фанатично відданого мистецтву, здатного до науково-педагогічної,

творчо виконавської, мистецько-громадської та культурно-освітньої діяльності [2].

Нагальна потреба у створенні умов, які б дійсно дозволили повною мірою розкрити й реалізувати університетам, викладачам, студентам їхній інноваційний освітній та професійний потенціал, на думку В. Кременя [4], зумовлює необхідність нарешті дійсно відмовнтись від існуючої в системі управління освітою і наукою декларативності, статичності, ізольованості від будь-яких нововведень, що залишилися нам у спадок від радянської системи й які, незважаючи на титанічні зусилля вітчизняних науковців, викладачів вишів та педагогів-практнків, до нинішнього часу практично не дозволяли інтегруватись у світові освітні процеси.

Саме про таке зауважує міністр освіти і науки С. Квіт, наголошуючи, що вже настав час відмовлятися від «невиправданого у сучасних реаліях досвіду радянської школи» й вважає за доцільне відхід від зайвої енциклопедичності у викладанні, підкреслюючи, що «необхідно виховувати компетентну особистість, здатну вирішувати проблемн, порівняно зі знаннями, здатність переводити їх в уміння, більш цінна» [3].

Внклад основного матеріалу. Наша наукова позиція щодо реформування існуючої системи підготовки майбутніх педагогів-музнкантів пов'язана, перш за все, з більш широкнм баченням соціокультурного призначення сучасних фахівців мистецького спрямування. Це зумовлює переоцінку цінностей в системі традиційного сприйняття завдань музично-педагогічної освіти й має забезпечити не тільки набуття студентською аудиторією зазначених кваліфікаційною характерис-тнкою вчптеля музичного мистецтва компетентностей, а й перетворити музичне мистецтво на засіб становлення і розвнтку особистості майбутнього фахівця як автора власного життя й професійної діяльності.

А відтак, і зміст фахової підготовкп потребує певної реконструкції на засадах становлення і розвитку суб'єктних характеристнк майбутнього педагога-музиканта. Тобто, разом з окресленням професійних компетенцій, що складають сутність й специфіку фаху та визначенням очікуваних результатів навчального процесу, які повинен мати випускник даної спеціальності, обов'язковим у змісті його фахової підготовки, на наш погляд, має бути врахування індивідуальної спрямованості кожного студента, його здібностей, можливостей, потреб, уподобань у колі напрямків обраної спеціальності. Вважаємо, що саме таке поєднання забезпечуватиме ефективну підготовку сучасного педагога-музнкапта широкого профілю й може стати основою його внутрішнього духовно-творчого саморозвнтку, самовираження, само-реалізації, вільного вибору індивідуальної траєкторії професійно-творчого розвитку.

Однією із досить ефективних освітніх систем, що заснована на принципах вільного самовнзначення особистості й успішно реалізується у багатьох американських і європейських ВНЗ, є модель Liberal Arts and Sciences, сутність якої складає впровадження збалансованих і побудованих на засадах передового світового досвіду бакалаврських, магістерських, докторських програм; органічне поєднання навчання з науково-дослідною роботою; орієптація на фундамептальні навчальні курси міжнародного стандарту, що дають широку освіту з фаху, виховують культуру мислення і дозволяють випускникові гнучко реагувати на потреби ринку праці; відбір для навчання обдарованої молоді; формування духовного середовища; творчо адаптоване використання міжнародних здобутків у сфері організації навчального процесу, сучасних освітніх технологій.

Протягом останніх десятиріч у деяких ВНЗ Україн також малп місце спроби пристосування науковцями та педагогами-новаторамн складових моделі Liberal Arts and Sciences до власного освітнього середовища. Доречі це відбувається й на кафедрі вокально-хорових дисциплін КДПУ ім. В.Винниченка. Але всі ці роки флагманом повномасштабного запровад-ження системи професійної підготовки майбутніх фахівців на засадах Liberal Arts Education була і залишається Києво-Могилянська академія, що завжди перебуває на передньому краї реформ.

Оскільки сьогодні перед вищою освітою всього світу й українською зокрема, постали нові внклики від пптань вартості освіти й появи иових технологій до проблем залежності між університетською освітою і перспективами працевлаштування [1], багато науковців й діячів вищої школи звертаються до експериментів зі згаданою моделлю навчання.

Будучи активними прихильниками якнайшвидшого розширення наукової складової у системі музично-педагогічної освіти відповідно вимогам нового Закону Україн «Про вищу освіту», ми підтримуємо думку Д.Беккера про те, що для сучасної вищої освіти на засадах вільного мистецтва навчання (Liberal Arts) його поєднання з наукою (Liberal Arts and Sciences) є особливо принциповим.

Отже, на наш погляд, освіта за моделлю Liberal Arts and Sciences, з властивим їй гнучким планом навчання, зорієнтованим на студента, що поєднує широту дисциплінарного

охоплення з глибиною вивчення фахових дисциплін, заохочує міждисциплінарність й надає студентам максимально можливу свободу вибору, може стати ефективним засобом реконструкції фахової підготовки майбутнього педагога-музиканта.

Маємо зазначнти, що у сучасній міжнародній практиці існує велика кількість державних ВНЗ, де підготовка майбутніх фахівців відбувається за класичною системою, але в иих пропонуються й досить успішні освітні програми, які реалізують модель Liberal Arts and Sciences. Як зауважує Д.Беккер, такий підхід особливо вдало працює в країнах, де проводяться реформи освіти, оскільки «дозволяє реформаторам організовувати сучасні освітні структури, що реалізують згадану модель у вже існуючих навчальних закладах» [1].

Прикладом реконструкції фахового розвнтку майбутнього педагога-музиканта в контексті затребуваних реформаційних процесів, може стати співіснування й навіть продуктивна взаємодія моделі «Liberal Arts and Sciences» з традиційною системою навчання у деяких вищих навчальних закладах США. Така взаємодія спрямована на розвиток творчого, критичного й самостійного мислення майбутніх фахівців-музикантів, активізацію їхньої дослідницької діяльності, надання їм можливості випробовувати себе як фахівця вже в навчальному процесі, завдяки впровадженню новітніх форм і методів навчання та розгалуженій системі їхньої практичній діяльності.

В дослідженнях американських науковців щодо професійно-особистісних характерпстик сучасного педагога-музиканта [7], акцентується увага на таких суттєвих ознаках, як його музичний і іптелектуальний розвиток, лідерські навички, професійна відповідальність, ефективність й майстерність викладання, оволодіння інноваційними методами навчання, сформованість умінь ефективного використання навчального часу, окреслення стратегій роботи в аудиторії й вдома, вибудовування міжособистісних стосунків, управління власною поведінкою та діяльністю вихованців. Саме такі характеристнки відповідають осиовиим принципам і завданням моделі «Liberal Arts and Sciences» й відчутно впливають на зміст фахової підготовки майбутніх фахівців-музикантів.

Це відбивається на упорядкуванні змісту й структури предметних та методичних курсів на міждисциплінарннх засадах, використанні інновацій та системн зворотного зв'язку в аудиторній та позааудиторній роботі, застосуванні методів моделювання, комп'ютерних та мультимедійних технологій тощо. Поряд із курсами, що традиційно мають місце в підготовці майбутнього фахівця-музиканта, з'являються іптегровані курси, спрямовані на поглиблене вивчення фахових дисциплін; обов'язковими є різноманітні наукові дослідження відповідно обраного головного (major) спрямування (інструментального, вокально-хорового та ін.); акцептується увага на дослідницькій діяльності студентів, проводяться міждисциплінарні дослідження, щодо взаємозв'язку й взаємодії різних мистецтв і культур, вивчаються актуальні питання розвитку філософії освіти та мистецтва.

Щодо удосконалення програм фахової підготовки, прикладом може стати процес набуття студентами професійних компетенцій в спеціально організованому мистецькому середовищі. Так, для прикладу, у програмі підготовки майбутніх педагогів-музикантів (teachers-musicians) за спеціалізацією «вокал» (Voice major) [6], обов'язковими курсами є індивідуальний та груповий вокал (individual and choral vocal), хорове диригування (choral conducting), участь в оперних сценах (opera scenes) тощо. Обов'язковим також є набуття навичок співу творів на мові оригіналу, тому студенти за бажанням можуть взяти будь-який мовиий курс для вивчення італійської, французької, іспанської чи російської мов.

Кожний факультет музичної освіти має власну оперу, де протягом двох семестрів відбувається підготовка студентів до постановки й виступу в опері, що оцінюється як екзамен. Всі студенти в обов'язковому порядку приймають участь у хорових колективах (choir), в університетських духових оркестрах (marching band), де грають на інструменті, що є для иих головним та приймають участь у камерних ансамблях по 3-5 осіб (chamber music).

Великої значущості для майбутньої професійної кар'єри має виконавська діяльність студентів, що навчаються за напрямком «музична освіта» (Music Education). В навчальних планах відведено одну годину на тиждень для того, щоб студепти класу будь-якого професора (studio-class) виступали з сольним виконанням (як на концерті) і його наступннм публічним обговоренням, де викладач й студентн надають кожний свої компетарі, побажання, рекомендації.

Обов'язковим для студентів є факультетські виступи (departmental performances), а також виступи поза університетом. Тому більшість студентів самі організовують свої лекції-концерти й виступи на радіо, у церквах, дитячих та благодійних будинках тощо. Саме в такий спосіб майбутній

фахівець демонструє свої фахові та педагогічні компетенції, що є необхідною умовою для майбутнього працевлаштування.

Цікавим є досвід організації програми фортепіано для не піаністів, що проводиться два рази на тиждень у спеціалізованих лабораторіях, обладнаних комп'ютерною технікою й 16–20 електронними інструментами з головним інструментом для викладача. Всі інструменти підключені до пульту викладача, який, з навушниками й мікрофоном, працює з кожним студентом індивідуально або об'єднує їх в невеличкі групи, слухає й оцінює роботу кожного. Цей курс є обов'язковим для студентів музичних відділень на рівні бакалаврату й вивчається протягом чотирьох семестрів з екзаменом після кожного. Якщо студент не здав екзамен за будь-який семестр, він зобов'язаний брати цей курс повторно, саме з цього семестру.

В спеціально обладнаній комп'ютерній лабораторії студенти опановують курси теорії музики та музичної композиції, що є дуже престижнимн й затребуваннми. Курс музичної композиції, який може внкладати тільки професор, що має кваліфікацію по двох напрямках: композиції та музичних технологіях, є обов'язковим, наприклад, в Університеті Небраска-Лінкольн (University of Nebraska-Lincoln). Засвоєння такого курсу надає майбутньому фахівцю можливість володіти не тільки навичками композиції, а й умінням якісно організовувати й записувати концертне виконання будь-якого виконавця чи колективу, не звертаючись до фахівців з музичних технологій.

Всі без виключення студенти мають власну веб-сторінку та e-mail в університетській мережі. На порталі кожного з иих розміщується інформація щодо вибраного фаху чи спеціалізації, на які курси студент зареєстрований й в якому семестрі; подається робоча програма курсів, розклад занять, номери аудиторій, призвіща викладачів тощо.

Більша частина викладачів приймають контрольні завдання, курсові проекти та інші роботи on line й висувають високі вимоги до динаміки таких презептацій, хоча декотрі залишаються прибічниками оцінювання студентів за наявністю друкованих версій. Такий підхід до організації навчального процесу дозволяє економити особистий час як викладача, так і студента. Можливо саме тому, при досить широкому обсязі курсів і дисциплін, якими має опановувати майбутній фахівець-музикапт, студенти мають час на відвідування концертів, виставок, фестивалів, а також широкі можливості для організації дозвілля.

Висновки. Розмірковуючи щодо можливостей реконструкції фахової підготовки майбутнього педагога-музнкапта в контексті сучасних реформаційних процесів, ми прийшли до внсновку, що освіта за моделлю Liberal Arts and Sciences позитивно впливає на вирішення завдань щодо ефективної підготовки сучасного фахівця, що є затребуваннм у сучасному соціумі. Впровадження інноваційних освітніх програм фахового розвитку майбутніх фахівців-музикантів, орієнтованих на розвиток студента й спроможних зреалізувати модель вільних мистецтв і науки в мистецькому освітньому просторі ВНЗ є одним із шляхів успішного реформування музично-педагогічної освіти.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Беккер Д. Что такое либеральное образование и чем оно…не является // Проблемы либерального образования. Сборник статей. СПб., 2012.

2. Волков С.М. Мистецька освіта в реаліях соціокультурних процесів // Культура України. Випуск 35. – 2011.

3. Квіт С. Потрібні зміни: зміст і завдання освітніх реформ// Українська правда 27 січня 2015.

4. Кремень В. Г. Почему мы бедные если такие образованные? «Зеркало недели. Украина» №6, 20 февраля 2015

5. Чембержі М. І. Міжнародні творчі зв'язки як спосіб оптимізації мистецької освіти / М. І. Чембержі // Взаємодія культур і збереження розмаїття форм культурного самовираження в умовах глобалізації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 28–29 трав. 2013 р. – К., 2013. – С. 69–71.

6. James Jordan and Giselle Wyers, «Music for Conducting Study», G I A Puns February 1, 2009. – 420 p.

7. Conway, Colleen M. and Hodgeman, Thomas M. Teaching Music in Higher Education. New York: Oxford University Press, 2009.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Растригіна Алла Мнколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.